

Meslek Eğitimi ve Mesleki Yeterlilik Sistemi

Meslek eğitimi ile sadece yaygın-örgün eğitim düşünülmemelidir. Hizmet içi eğitim etkinlikleri ile çalışanların en verimli şekilde kullanılması ve ekonomiye olabildiğince değer katması amaçlanmalıdır. Dolayısıyla mesleki eğitim hayat boyu öğrenme kavramıyla bütünleşmelidir.

Nesrin SERİN

USB - Ulusal Sistem Belgelendirme Hizmetleri
Genel Müdür

Meslek eğitimi, üretim ve eğitimin bütünleştirildiği, işbaşında uygulama yolu ile öğretimi temel alan bir öğrenme süreci olarak tanımlanmaktadır. Meslek eğitimi ile asıl amaç, herkesin bir mesleğin gereklerini yerine getirmek üzere eğitilmesidir. Uygarlığın gelişmesine koşul olarak, üretim süreçleri değişmekte, bunlardan farklı olarak eğitim eğitim uygulamaları da değişime uğramaktadır. Meslek eğitimi etkileyen temel etmenler üretim süreçleri, eğitim kavramları ve eğitim anlayışlarındaki farklılaşmalardır. Meslek eğitimi etkileyen en önemli gelişmenin Endüstri Devrimi olduğu söylenebilir. Endüstri Devrimi ile toplumsal ve ekonomik kurumlar ile birlikte, iş ve çalışma yaşamının koşulları değişime uğramıştır. Endüstri Devrimi'nin sonucu olarak ortaya çıkan bu yeni değişimler, hükümetleri, endüstrinin içinde yer alan üretici kurumları ve diğer sosyo-ekonomik kurumları ortak sorumluluk almaya yöneltmiştir. Tüm bu değişimlerle birlikte, mesleki eğitimin kurumsallaşması ve daha kapsamlı bir şekilde sunulması sağlanmıştır. Endüstri Devrimi ile ortaya çıkan, işin eğitsel bir boyut kazanması ve işlevselleşmesi ile birlikte, geleneksel meslek yapılarında ortaya çıkan ve var olan bazı yeterliliklerin geçersiz olmaya başlamasına yol açan meslek eğitimi etkileyen temel değişimlere aşağıda yer verilmiştir.

- 1) Fabrikanın ve fabrika içi üretim sisteminin gelişmesi,
- 2) Çalışanlar arasında iş bölümü ve uzmanlaşmanın gelişmesi,
- 3) İş gücünün hareketlilik kazanması ve sosyal hareketliliğin gelişmesi,
- 4) Endüstrinin gelişmesi ve hareketlilik kazanması,
- 5) Geleneksel mesleki yeterliliklerin düzeylerinin genişlemesi,
- 6) Farklı sistemlerin ortaya çıkması ve sistem yaklaşımının benimsenmesi,
- 7) Bağımsızlığın artması
- 8) İş ve yaşam alanlarının birbirinden uzaklaşması,
- 9) Zorunlu öğrenim süresinin uzaması,
- 10) Gençler arasında işsizliğin artması.

Meslek eğitimi, birbiri ile yakın ilişkili üç ayrı aşamadan oluşmaktadır. Birincisi, bireyin meslek seçimi ve meslek eğitimine girişi öncesinde çalışma yaşamını tanıma, uygun meslek seçimi için deneyim kazanmasına dayalı zorunlu eğitimin parçası durumuna getirilen "İş Eğitimi" ya da "Teknoloji Eğitimi"dir. İkincisi ise, bir mesleğe hazırlanma ve o meslekle ilgili temel bilgi ve becerilerin kazandırılmasına yönelik "Mesleğe Hazırlık Eğitimi"dir. Üçüncüsü, genellikle işyerinde yürütülen kişinin meslek içinde ilerlemesine yardımcı olan "İşbaşı Eğitimi"dir. Meslek eğitimi ile, bir yandan bireyin toplumsal iş bölümüne katılımı sağlanmakta, öte yandan, bireyin meslek edinme gereksinimi karşılanarak toplumsal etkinliklerde sorumluluk üstlenebilecek biçimde yer almasına olanak sunulmaktadır. Dolayısıyla, toplumsal açıdan ele alındığında, meslek eğitiminin, insan emeğinin

geliştirilmesi ve daha iyi koşullarda değerlendirilmesine olanak sunması ile toplumsal verimliliğin yükseltilmesinde önemli bir etken durumundaki eğitim süreçleri arasında yer aldığı ve insanların toplumsallaştırılması yönünde, iki yönlü işlev gördüğü söylenebilir. Ekonomik açıdan ele alındığında ise, meslek eğitimi ile bireysel özgürlüklerle ekonomik özgürlükler ve üretkenlik arasında, toplumsal refah ile bireysel refah ve mutluluk düzeyleri arasında, işgücü, doğal kaynaklar ve tüm bunlardan yararlanma düzeyi, arasında dengenin sağlanması yoluyla toplumsal verimlilik düzeyinin yükseltilmesi de amaçlanmaktadır. İyi düzenlenmiş bir meslek eğitim sistemi ile, bireyin gereken mesleksel yeterliliklere sahip olarak bir meslek edinmesi, üretken kılınması aynı zamanda, özgüvenli bir yurttaş olarak toplumda ilerlemesine de yardımcı olmaktadır. Çağdaş mesleki eğitim anlayışında yer alan etkinliklerin temel öğeleri arasında, uygulamaya dönük, ekonomik, gerçek yaşantı ortamına dayalı ve bireyi yaşama hazırlamaya dönük, güncel değişimlerle uyumlu, arz-talep dengesini gözetken biçimde ve önceden belirlenen eğitim hedeflerine dayalı, topluma dönük, bütün meslekleri kapsayacak biçimde olmaları yer almaktadır.

Türkiye’de Mesleki Eğitim

İnsan gücü eğitiminin ülke kalkınmasındaki önemi her geçen gün artmaktadır. Dennison’un Amerika Birleşik Devletleri’nde yaptığı araştırmalarda eğitimdeki artışların iş gücü kalitesini yüzde 29,6 arttırdığı ve bu artışın yıllık ortalama yüzde 0,93 oranında olduğu ve aynı zamanda mali geliri de yılda yüzde 0,68 arttırdığı görülmüştür. Bu veriler ile gelişme hızının ve kişi başına düşen gelirin artışında insan gücüne yapılan eğitim önemi ortaya çıkmaktadır. Türkiye’nin de içinde bulunduğu durumu göz önüne alırsak eğitimde ağırlık vermemiz gereken konuların, kalkınmış ülkelere göre farklı olacağı aşikârdır. Bizim gibi ülkelerde teknik eğitimin genel eğitime oranla daha fazla önem taşıdığı söylenebilir.

Ülkemizdeki mesleki eğitim sorunlarını şu başlıklar halinde ifade edebiliriz ;

- Planlama sorunu
- Program sorunu
- Eğitimci yetersizliği sorunu
- Araç – gereç yetersizliği sorunu
- Bina ve tesis yetersizliği sorunu
- Finansman sorunu
- Sanayi ile işbirliği sorunu
- İstihdam sorunu

Meslek eğitiminin her zaman geçerli olan önemli sorunu gelişen teknolojiye ayak uydurmaktır. Meslek eğitimi konusunda alınacak kararlar sürecinde bu noktaya her zaman dikkat ederek planlamanın yapılması zorunludur. Çünkü yeni teknolojilerin ülke ekonomisine sağlayacağı katkıyı yeni niteliklerle donanmış yeni mesleklere uygun insan gücünün yetiştirilmesi ile sağlayabiliriz.

Meslek eğitimi ile sadece yaygın-örgün eğitim düşünülmemelidir. Hizmet içi eğitim etkinlikleri ile çalışanların en verimli şekilde kullanılması ve ekonomiye olabildiğince değer katması amaçlanmalıdır. Dolayısıyla mesleki eğitim hayat boyu öğrenme kavramıyla bütünleşmelidir.

Mesleki Yeterlilik Sistemi

Mesleki Yeterlilik Sistemi

- Ulusal meslek standartlarını ve yeterliliklerini kapsayan,

- Ululararası kıyaslanabilirlik ve denklik için gerekli altyapıyı oluşturan,
- İşgücünün serbest dolaşımını kolaylaştıran,
- Yaşam boyu öğrenme ilkelerini destekleyen,
- İşverenin kaliteli insan gücüne erişimini kolaylaştırıp, istihdamını artıran,
- İşletmelerin rekabet gücünü artıran,
- Bireylere çalışma alanı ile ilgili güvence sağlayan,
- Adil, şeffaf ve güvenilir bir sistemdir.

Ulusal meslekî yeterlilik sisteminin amaçları şunlardır:

- Eğitim ile istihdam ilişkisini güçlendirmek.
- Öğrenme çıktıları için ulusal ve uluslararası standartlar oluşturmak.
- Eğitim ve öğretimde kalite güvencesini temin etmek.
- Yatay ve dikey geçişler için yeterlilikleri ilişkilendirmek, ulusal ve uluslararası kıyaslanabilirlik altyapısını oluşturmak.
- Öğrenmeye ulaşmayı, öğrenmede ilerlemeyi, öğrenmenin tanınmasını ve kıyaslanabilirliğini sağlamak.
- Hayat boyu öğrenmeyi desteklemek

Meslek standartları, mesleki eğitim sisteminin bir alt bileşeni olan ölçme – değerlendirme ve belgelendirme sisteminin, iş yaşamındaki oluşum ve değişimleri ve özellikle, mesleki gelişmeleri ve yapılanmaları, üretim süreçlerindeki dönüşümü ve yeni meslek alanlarının gereksinimlerini göz önüne alarak, iş yaşamı ile mesleki eğitim sistemi arasında sağlam köprülerin kurulması ve meslek eğitim sistemine bütüncül bir yapı kazandırılması amacı ile geliştirilmektedir. Bu bağlamda hizmetlerin, meslek standartlarına uygunluğunun belirlenebildiği ölçme – değerlendirme uygulamaları ile mesleki yeterliliğin güvencesini sağlayacak bir belgelendirme sisteminin oluşturulması zorunluluğunu da beraberinde getirmiştir. Ancak bu sistem aynı zamanda toplumsal tarafların uzlaşmasına yönelik olarak sosyal politikaların belirlenmesi, işgücünün serbest dolaşımı ve meslek eğitim programlarının geliştirilmesi ile ilgili diğer konu ve uygulamaları da etkilemektedir.

Engellilerin Mesleki Eğitimi

Toplumsal yaşamdaki her alanda olduğu gibi meslek eğitiminde de engelli bireyler açısından bir değerlendirme yapmak gerekiyor. Her birey toplum içerisinde yer alabilmek için en temel ihtiyaçlarından, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamaya kadar geniş bir çerçevede çeşitli araçlara (Eğitim almak, sıhhi ortamda çalışmak, belirli bir gelir elde etmek vb..) ulaşma gereksinimi duymaktadır. Ancak başta engelli bireyler olmak üzere dezavantajlı gruplar çok çeşitli eşitsizlikler ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu bağlamda, engelli vatandaşlarımızın mesleki eğitimden ne kadar yararlanabildiklerini ortaya koymak gerekir. Çünkü meslek eğitimi, bir bireyin ekonomik ve toplumsal koşullarda nasıl bir işe yerleşebileceğini belirleyen önemli bir faktördür. Engelli bireylerin yaşamsal ve toplumsal gereksinimlerini yeterince karşılayamama nedenlerinden biri olan istihdam edilememesi durumu, diğer fiziki faktörlerin yanı sıra temel ve mesleki eğitimden yararlanamama sonucunda ortaya çıkmaktadır.

Eğitim - istihdam ilişkisinde, temel ve mesleki eğitimden yararlanamama durumu daha az ya da daha vasıfsız işlerde istihdam edilebilirliği gündeme getirmektedir. Özellikle g¼n¼m¼zde işlerin parçalanması ve uzmanlaşma olgusu mesleki eğitimi daha da önemli hale getirmektedir. Ancak meslek eğitimi sürecindeki genel aksaklıklar, verimsizlikler, eğitim sürecindeki az ücret çok iş tezatı, engellilerin meslek eğitimine girmelerinde önemli engeller doğurmaktadır.

Özellikle Türkiye’de AB’ye uyum sürecinde eğitim ilkelerinin de AB eğitim politikaları çerçevesinde düzenlenmeye başlaması bu anlamda oldukça önemlidir. Avrupa Birliği’nde engellilerin genel ve mesleki eğitimleri ile ilgili olarak bazı anlaşma ve kararlara imza atılmıştır. Bunlardan biri 31 Mayıs 1990 tarihinde Avrupa Konseyi ve Eğitim Bakanlarının aldıkları, öz¼rl¼ çocuk ve gençlerin genel öğretim sistemi içinde kaynaştırılmasına yönelik karardır. Diğer bir uygulama ise Leonardo da Vinci isimli mesleki eğitim projesinde engellilere de yer verilmiş olmasıdır. Avrupa Birliği’nin yasal mevzuatında mesleki eğitim oldukça geniş bir alanı kapsamaktadır. Genel olarak bu kapsamda okul sonrası eğitim, teknik eğitim ve üniversiteler bulunmaktadır.

4.Öz¼rl¼ler şurası Duyurusu’nda geçen aşağıdaki metin engelli bireyler ve mesleki eğitim ilişkisinin iyi bir özeti olarak sunulabilir;

"Öz¼rl¼leri işe hazırlama ve bir işe yerleştirme süreci; birbiri ile sıkı ilişki içerisinde olan mesleki eğitim, mesleki rehabilitasyon, mesleki rehberlik, danışmanlık ve yönlendirme ve nihayetinde bir işe yerleştirme hizmetlerini bir arada ve ayrılmaz bir b¼t¼n olarak kapsayan bir süreçtir. Mesleki eğitimin amacı, tüm bireylerin ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda iş piyasasında geçerliliği olan bir işe girebilmesi ve mesleğinde ilerleyebilmesi için gerekli bilgi, beceri, tutum, davranış ve alışkanlıkları kazanmasıdır. Mesleki rehabilitasyon ise, devamlı ve koordinasyon içindeki rehabilitasyon sürecinde, öz¼rl¼ bireyi iş sahibi yapmak ve bu konumunu korumasını sağlamak üzere planlanan mesleki rehberlik, mesleki eğitim ve seçici işe yerleştirme gibi örnek uygulamaları içeren, amacı öz¼rl¼leri uygun bir işe yerleştirmek olan bir programdır."

Son olarak genel bir değerlendirme yapılacak olursak; Hızlı dönüş¼m ve gelişimlerinin yaşandığı, tüm kurum ve kuruluşların bilgi ve teknoloji bazlı gelişmelerle karşı karşıya kaldığı bir dönemi yaşamaktayız. Bu gelişmeler her ne kadar da makine yoğun sistemleri zorluyor olsa da bir taraftan ülkelerin önemli bir güç kaynağı olan nüfus potansiyelleri, öte yandan bu nüfusun verimli ve gerektiği gibi kullanımı büyük önem taşımaktadır.

Bir ülkede yeterince nitelikli ve istenilen vasıfta eleman yok ise bu eksiklik işçi alım maliyetini yükseltir, çünkü firmalar nitelikli ve vasıflı eleman bulmak için daha uzun süre beklemek zorunda kalmaktadır. Bu durum, firmaları nitelikli eleman yerine daha düşük vasıflı eleman çalıştırmaya iter, bunun sonucunda da üretkenliğin, verim ve kalitenin düştüğü görülür.

Niteliksiz işçilerin değişen şartlara uyma yetenekleri daha sınırlı ve yetersizdir. Vasıflı işçilere göre daha az esnek olan vasıfsız iřg¼c¼n¼n yeni teknolojilere uyumları hem daha zor, hem de daha maliyetlidir. Bu durum firmaların karlarını azaltacağından, maliyetlerini de artıracacağından teknolojik yatırım yapmalarına engel olacak, AR-GE yatırımları ve yeni teknolojilerin yeterince takipleri de yapılamayacağından pazar payları ve rekabet güçleri düşecektir. Vasıflı işçiler hem esnek, hem de yeni teknolojilere hemen ve maliyetsiz uyum sağlarken, vasıfsızlar ise pahalı eğitimden geçmek zorundadırlar. Bu durum yeni teknolojiye vasıfsız işçinin uyum sağlamasının maliyetini yükseltmektedir. Bilişim teknolojisi vasıfsız işçiye işlerini kaybettirirken, vasıflı olan işçilere talebi artırmaktadır. Uluslararası ticaretin gelişmesi de vasıfsız işçilerin durumunu kötüleştirmektedir. İş piyasaları yeni şekillendirmelere göre oluşmakta, işverenler de tanımlanmış sabit vasıflar yerine, yeniliklere uyum sağlayabilme yeteneği olanları tercih etmektedirler. Dolayısıyla yeni vasıflar edinme hem istihdam

güvencesi, iş bulabilme ve gelişmelere ayak uydurabilme, hem de ekonomik gelecek bakımından çok önemlidir ve bunun da yolu eğitimden geçmektedir.

20. yy'ın son çeyreğinde başta bilgisayar, enformasyon, ulaşım gibi pek çok alanda yaşanan teknolojik gelişmeler, vasıfsız işgücü yerine, bilgiye dayalı, günün şartlarına uygun yeni özelliklerle donatılmış nitelikli işgücünün ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bütün bu gelişmeler, insan faktörünün var olan önemini yeni nitelikler ekleyerek daha da artırmış, rekabet gücü elde etmede nitelikli işgücünün etkisini bir defa daha açıkça ortaya koymuştur. Nitelikli bir işgücüne sahip olmanın temel yolu ise, farklı şekillerde de olsa eğitimden geçmektedir.